

**BOLOGNA EŞGÜDÜM KOMİSYONU BAŞKANLARININ-BOLOGNA KOORDİNATÖRLERİNİN
TÜRK YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDAKİ BOLOGNA SÜRECİ UYGULAMALARINA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*****Canan ÜNVAN******ÖZ**

Bologna Süreci (BS), 49 ülkenin Avrupa Yükseköğretim Alanı yaratma hedefiyle biraraya geldiği uluslararası işbirliğidir. Araştırmanın amacı, BS'nin AKTS, yeterlilikler çerçevesi, kalite güvencesi, istihdam edilebilirlik, uluslararasılaşma ve hareketlilik konularındaki uygulamalar ile BS'nin olumlu ve olumsuz yansımaları hakkında Avrupa Komisyonunca Türkiye'de AKTS Etiket'iyle ödüllendirilen üniversitelerin Bologna Eşgüdüm Komisyonu (BEK) Başkanlarının veya Bologna Koordinatörlerinin görüşlerini tespit etmektir. Bu kapsamda araştırma nitel desende hazırlanmış olup görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'de AKTS Etiket'i'ne sahip 31 üniversitenin BEK Başkanları veya Bologna Koordinatörleri oluşturmaktadır. Veri toplama yöntemi olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır. Araştırmada "içerik analizi" yapılmıştır. Soru formunda yer alan nicel veriler frekans dağılımı ile özetlenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen temel bulgular: Bazı üniversitelerde AKTS hesaplamaları bilinçli yapılmamaktadır, AKTS uygulamaları içselleştirilmemiştir. Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi uygulamalarında bir izleme sistemi olması sürdürülebilirliğe katkı sağlayacaktır. Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği ve bu çerçevede oluşturulan Yükseköğretim Kalite Kurulu, yükseköğretimde kalite güvencesinde sürdürülebilir çalışmalar yapılacağını göstermektedir. Üniversitelerin istihdam edilebilirlik ile ilgili faaliyetleri, aynı motivasyonda ve düzeyde değildir. BS'nin olumlu yansımaları: Diploma Eki, AKTS, yeterlilikler çerçeveleri, vb. Bologna araçlarının kullanılması; yeni kurulan ve gelişmemiş üniversitelere yol haritası sunması; rekabet edilebilirliğe fırsat yaratması; ölçülebilirliğin artması; daha kolay işbirliği olanakları; diplomaların ve kurumun tanınırlığının artması; öğrenci merkezli eğitim; eğitim-piyasa ilişkisinin sağlanması; hareketliliğe katkı sağlaması; yükseköğretimde kalitenin artmasıdır. BS'nin olumsuz yansımaları: Gereksiz raporlama; aşırı iş yükü; sürekliliğin olmaması; merkezi empoze edilmesi; üniversitenin özerkliğine müdahale algısı; akademik ve idari yapıların sürece olan inancsızlığı; konuyu bilen akademisyen ve yönetici eksikliğinin tekrarlara yolaçmasıdır. Yükseköğretimde yeni politikalar geliştirilmesi veya mevcut politikaların iyileştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim, Bologna süreci, avrupa yükseköğretim alanı, bologna eşgüdüm komisyonu, AKTS etiketi

**PERSPECTIVES OF UNIVERSITIES' BOLOGNA COORDINATION COMMITTEES-BOLOGNA
COORDINATORS CONCERNING BOLOGNA PROCESS IMPLEMENTATIONS IN TURKISH
HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS****ABSTRACT**

Bologna Process (BP) is an international cooperation where 49 countries come together to create an EHEA. Research purpose is to determine perspectives of Bologna Coordinators of universities holding ECTS label (31) on BP implementations and BP's negative and positive reflections in Turkey. The research was designed as a qualitative research. The/A semi-structured question form was created by the researcher. The research data were analyzed with content analysis. The quantitative data were summarized by frequency distribution. The research findings are as follows: ECTS was not calculated consciously in some HEIs. ECTS implementations were not internalized by universities. If there is a monitoring system in practices of NQF, this will contribute to sustainability. HE Quality Assurance Regulation and accordingly Turkish HE Quality Council proved that there will be sustainable studies in quality assurance. Universities' studies on employability was not on equal motivation and level. Budget and foreign language qualifications should be increased to enhance exchange of students and academic personnel. BP has positive reflections such as diploma supplement, ECTS, qualifications frameworks, student centred learning. It is also a guide for newly established or underdeveloped universities. It is an opportunity for competition. It facilitates cooperation. It contributes to the improvement of quality in HE. The process has negative reflections such as unnecessary reporting, overwork, lack of sustainability, imposing

* Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi "Türk Üniversitelerinde Bologna Süreci Uygulamaları ve Geleceğe Bakış" adlı doktora tezinden üretilmiştir. Ayrıca, II. Uluslararası Yükseköğretim Çalışmaları Konferansı'nda sunulan sözlü bildirinin bir bölümünün genişletilmiş halidir.

** Öğr. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Rektörlük, canan.unvan@hacettepe.edu.tr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9665-5914>

centrally and lack of information. It is recommended that new policies in higher education should be developed or current policies in higher education should be improved.

Keywords: Higher education, Bologna process, european higher education area, bologna coordination committee, ECTS label

GİRİŞ

Bologna Süreci, Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya Eğitim Bakanlarının 1998’de gerçekleştirdikleri toplantının sonrasında yayınladıkları Sorbonne Bildirgesi’yle ilk kez oluşturulmuştur. Söz konusu bildirgeyle, Avrupa’da ortak bir yükseköğretim alanı yaratma düşüncesi geliştirilmiştir. 1999’da Bologna’da yapılan toplantı sonrasında yayınlanan Bologna Bildirgesi’yle Bologna Süreci resmi bir hale dönüştürülmüştür. Bologna Bildirgesi’ni, Avrupa’da yükseköğretimden sorumlu yirmidokuz bakan imzalamıştır (YÖK, 2010). Bologna Süreci, daha kapsayıcı ve erişilebilen bir yükseköğretim yaratmak, öğrencilerin ve personelin hareketliliğini kolaylaştırmak üzere Avrupa Yükseköğretim Alanı’nı oluşturmuştur. (European Commission, 2020).

Bologna Bildirgesi’nde kolaylıkla okunabilir ve karşılaştırılabilir bir dereceler sisteminin benimsenmesi, dolayısıyla Diploma Eki’nin geliştirilmesi; yükseköğretimde iki aşamalı (lisans ve yüksek lisans) derece sisteminin benimsenmesi; krediler sistemi (AKTS) oluşturulması; hareketliliğin teşvik edilmesi; kalite güvence sistemlerinin yaygınlaştırılması; yükseköğretimde Avrupa boyutunun (müfredat geliştirme, kurumlararası işbirliği, bütünlük programlar, eğitim, araştırma, vb.) teşvik edilmesi hedeflenmiştir (Bologna Declaration, 1999). 2003 yılında yayınlanan Berlin Bildirgesi ile doktora düzeyi de bu sürece dahil edilerek üç aşamalı derece sisteminin (lisans, yüksek lisans ve doktora) benimsenmesine karar verilmiştir (Berlin Communiqué, 2003). 1998 yılında yayınlanan Sorbonne Bildirgesi’nden, 2020 yılında yayınlanan Roma Bildirgesi’ne kadar, her yeni bildirgeye yükseköğretim ile ilgili yeni reform alanları eklenmiştir. Bu reform alanları istihdam edilebilirlik, hayat boyu öğrenme, hareketlilik, yeterlilikler çerçeveleri, tanıma, kalite güvencesi, sosyal boyut, öğrenci merkezli öğrenme olarak düzenlenmiştir. Sürece dahil olan ülkeler, kendi eğitim sistemlerinde bu alanlarda yükseköğretim reformu geliştireceğini taahhüt etmektedir.

Avrupa Yükseköğretim Alanı, akademik, kültürel ve politik olarak farklı geleneğe sahip 49 ülkenin dahil olduğu, ortak taahhütlerin aşama aşama uygulandığı, yükseköğretimde uluslararası bir işbirliğidir. Bu ülkeler, kurumların özerkliği, bağımsız öğrenci birlikleri, öğrencinin ve personelin serbest hareket edebilirliği vb. çeşitli ortak değerlerde yükseköğretime ilişkin reformları uygulamayı kabul etmektedir. Bu süreç ile ülkeler, kurumlar ve ilgili paydaşlar, kalite güvence yöntemlerini güçlendirmektedir, yükseköğretim sistemlerini daha uyumlu hale getirmektedir (EHEA, 2020). Türkiye ise Bologna Süreci’ne 2001 yılında üye olmuştur.

Öte yandan alanyazında, Bologna Süreci’nin hem olumlu hem de olumsuz yönleri irdelenmektedir. Günay (2012), Avrupa Yükseköğretim Alanı ve Avrupa Araştırma Alanı oluşturma çalışmalarında, kalite güvence sistemi oluşturmaya ilişkin çalışmaların önem kazandığını, söz konusu sistemler oluşturulurken ulusal bazda farklılıkların da dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Erdoğan (2014), son yıllarda yükseköğretim sistemlerinin değişime uyumlu olacak biçimde yeniden oluşturulduğunu, buna bağlı olarak Türkiye’nin, uluslararasılaşma stratejisini şekillendirirken, hem yasal hem de yapısal olarak yükseköğretimin de yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır. Sağlamer (2012), yükseköğretim kurumlarında sayı ve çeşitlilik artışının yanısıra kalite güvencesi, hareketlilik, rekabet, diploma denkliği, finansal koşullar gibi konularda özerkliğe ve hesap verilebilirliğe yönelik baskıların, bu kurumları etkilediğini belirtmektedir. Uluslararası olmanın önemli olduğunu, ancak süreçlere dahil olmada yükseköğretim kurumlarının kendi inisiyatiflerini kullanmasının önemini dile getirmektedir. Sungü (2009), öğretim elemanlarının, genel olarak, Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturma çalışmalarının Türkiyedeki yükseköğretim sistemini olumlu etkileyeceğini düşündüklerini ifade etmektedir. Clarke (2015), çalışmasında, akademisyenlerin yüzde kırkının Bologna Süreci’nin işyükünü artırdığı düşüncesinde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla, akademisyenlerin bu süreç ile ilgili doğru bir şekilde üniversiteler tarafından bilgilendirilmesi tavsiye edilmiştir.

Yükseköğretim sistemlerinin birbiriyle karşılaştırılabilmesi, yükseköğretim sistemlerinin farklı ülkelerde rahatlıkla anlaşılabilmesi ve yükseköğretim sistemlerinde tanınırlığın ve şeffaflığın sağlanabilmesi amacıyla çeşitli Bologna araçları geliştirilmiştir. Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi (AKTS), söz konusu araçlardan biridir. AKTS, sürecin oluşturulduğu ilk Bildirge’den itibaren günümüze kadar önemini korumaktadır.

Avrupa Yükseköğretim Alanı’na dahil ülkelerin hedefleri arasında Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi (AKTS) de bulunmaktadır (Bologna Declaration, 1999). AKTS, Bologna’nın önemli bir aracıdır; kredi biriktirmede ve kredi transferinde öğrenci merkezli bir sistemdir. AKTS, öğrenme kazanımlarını, öğrenim dönemlerini ve yeterlilikleri tanıyarak eğitim programlarının planlanmasını ve değerlendirilmesini, ayrıca öğrenci hareketliliğini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır (European Commission, 2015).

AKTS Kullanıcı Kılavuzu’nda, AKTS uygulamaları hakkında yönlendirici ilkeler bulunmaktadır. AKTS ilkelerini uygulama düzeylerinde mükemmellik gösteren üniversiteler Avrupa Komisyonu tarafından AKTS Etiketini ile ödüllendirilmektedir (European Commission, 2013). AKTS Etiketini alan üniversitelerin etiketinin geçerlilik süresi ise 4 yıldır. Dolayısıyla, Avrupa Komisyonunca AKTS Etiketini ile ödüllendirilen yükseköğretim kurumlarının Bologna uygulamalarında da dikkate değer bir düzeyde olduğu düşünülmektedir. Türkiye açısından incelendiğinde, 2010-2013 yıllarında, AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversitelerin toplam sayısı 31’dir. Bu sebeple, Türkiye’deki üniversitelerin Bologna Süreci ve Bologna araçları hakkında etkili çalışmalar gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

Bologna Süreci’nin, ulusal düzeyde uygulanmasında hem üniversitelerin hem de ilgili paydaşların sorumlulukları bulunmaktadır. Türkiye’de, bu sürecin uygulanmasında ve izlenmesinde Yükseköğretim Kurulu (YÖK) birinci derecede sorumludur. Çalışmaların bir bölümü, YÖK tarafından oluşturulan komisyonlar, bir bölümü Avrupa Komisyonunca desteklenen ve 2004 yılından bu yana yürütülen projelerle gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmaların hedefi, yükseköğretim kurumlarını bu sürece dahil etmektir (YÖK, 2010).

En son YÖK Başkanlığı koordinasyonunda, Avrupa Yükseköğretim Alanı reformlarının uygulanmasını teşvik etmek, Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Yönetmeliği’nin gereklerini yerine getirmek amacıyla TURQUAS Projesi gerçekleştirilmiştir. Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen bu projenin tam adı “Türk Yükseköğretim Sisteminde Avrupa Yükseköğretim Alanı Reformlarının Uygulanması ve Sürdürülebilirliği”dir (TURQUAS, 2016).

YÖK’ün 2008 yılındaki Genel Kurul Kararı’nda ise üniversitelerde Bologna Eşgüdüm Komisyonu (BEK) oluşturulacağı belirtilmiştir. İlgili kararda komisyonun görevleri ve çalışma ilkeleri anlatılmaktadır. Yükseköğretim kurumları tarafından oluşturulacak olan BEK’in, özetle, Bologna Süreci kapsamındaki hareketlilik, AKTS, Diploma Eki, tanınma, öğrenci katılımı, kalite güvencesi, sosyal boyut, yeterlilikler, öğrenme çıktıları vb. konularda yapılacak çalışmalarını söz konusu ilkeler çerçevesinde yürüteceği ifade edilmektedir (YÖK, 2008).

Bu kapsamda araştırmanın amacı, Bologna Süreci’nin AKTS, yeterlilikler çerçevesi, kalite güvencesi, istihdam edilebilirlik, uluslararasılaşma ve hareketlilik konularındaki uygulamalar ile Bologna Süreci’nin olumlu ve olumsuz yansımaları hakkında Avrupa Komisyonunca Türkiye’de AKTS Etiketini’yle ödüllendirilen üniversitelerin Bologna Eşgüdüm Komisyonu (BEK) Başkanlarının veya Bologna Koordinatörlerinin görüşlerini tespit etmektir.

YÖNTEM

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Aynı zamanda, bazı bulgular için nicel analizler yapılmıştır. Nitel araştırma, kuram oluşturmayı temel almaktadır ve sosyal olguları bağlı bulunduğu çevre içerisinde araştırmayı, anlamayı ilk planda tutmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, Türkiye’de AKTS Etiketi’ne sahip 31 yükseköğretim kurumunun Bologna Eşgüdüm Komisyonu Başkanları veya Bologna Koordinatörleridir. AKTS Etiketi’ne sahip üniversitelerin 22’si devlet, 9’u vakıftır. Türkiye’deki bazı yükseköğretim kurumları, 2010-2013 yıllarında, Avrupa Komisyonu tarafından AKTS Etiketi ile ödüllendirilmiştir.

AKTS Etiketi’ne sahip Devlet Yükseköğretim Kurumları (22): Anadolu Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü (Gebze Teknik Üniversitesi), Karabük Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Mersin Üniversitesi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Namık Kemal Üniversitesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Niğde Üniversitesi, Pamukkale Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi. AKTS Etiketi’ne sahip Vakıf Yükseköğretim Kurumları (9): Başkent Üniversitesi, Çağ Üniversitesi, Fatih Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İzmir Üniversitesi, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Maltepe Üniversitesi ve Yaşar Üniversitesi.

Bu kapsamda çalışmaya, Türkiye’de AKTS Etiketi alan 31 üniversitenin “Bologna Eşgüdüm Komisyonu (BEK) Başkanları (Rektör Yardımcısı)”, başkanlara ulaşamadığı durumlarda “Kurum Bologna Koordinatörleri” katılmıştır. Araştırmada, 11 BEK Başkanı (Rektör Yardımcısı) (6’sı Devlet, 5’i Vakıf) ile 12 Kurum Bologna Koordinatörü (10’u Devlet, 2’si Vakıf) olmak üzere 23 katılımcı yer almıştır. Araştırmanın tüm katılımcıları bu çalışmanın devamında “Bologna Koordinatörleri” olarak ifade edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmacı tarafından, Bologna Koordinatörleri için yarı yapılandırılmış bir soru formu geliştirilmiştir. Öncelikle, Bologna Süreci ile ilgili literatür taranmış, daha sonra ilgili form taslak olarak oluşturulmuştur. Formdaki soruların kapsam geçerliliği için uzman görüşü alınmıştır, form söz konusu görüşlere göre yeniden düzenlenmiştir. İlgili form, araştırmada yer alan katılımcılara yanıtlanmak üzere gönderilmeden önce, hem üniversitesinde Bologna Koordinatörü hem de ulusal Bologna uzmanı olan bir öğretim üyesinden pilot çalışma olarak görüş alınmıştır. Ardından, soru formuna son biçimi verilmiştir.

Soru formu altı bölümden oluşmaktadır, formda açık ve kapalı uçlu toplam 25 soru bulunmaktadır. Sırasıyla, “AKTS”, “Yeterlilikler Çerçevesi”, “Kalite Güvencesi”, “İstihdam Edilebilirlik”, “Uluslararasılaşma ve Hareketlilik”; “Bologna Süreci’ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar” konuları ile ilgili sorular yer almaktadır.

Araştırmanın Geçerliliği

Araştırma kapsamında alan yazın taranarak araştırmacının geliştirdiği, AKTS Etiketi ile ödüllendirilen yükseköğretim kurumlarının Bologna Koordinatörleri için soru formu kullanılmıştır. Öncelikle, taslak bir form oluşturulmuştur. Taslak formdaki sorular alandaki uzmanların görüşü dikkate alınarak revize edilmiştir ve son şekli verilmiştir. Ayrıca, bu form, araştırma kapsamındaki katılımcılara yanıtlamaları için göndermeden önce pilot çalışma olarak bir Bologna Uzmanı tarafından yanıtlanması istenmiştir. Dolayısıyla, analizlerin ardından geliştirilen formun kapsam ve şekil geçerliliği olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçlarının Uygulanışı

Formu yanıtlaması planlanan Bologna Koordinatörlerine, öncelikle telefon ile ulaşılmıştır ve araştırmaya katılma durumları sorulmuştur. Araştırmaya katılması öngörülen toplam 31 yükseköğretim kurumundan 1’i dışında 30 üniversitenin temsilcisi, formu yanıtlayabileceğini belirtmiştir. Söz konusu katılımcılara, hem telefon görüşmesinde hem de elektronik posta yazışmasında, formu yanıtlayanların isimlerinin ve üniversitelerinin bu çalışmada ifade edilmeyeceği sözlü ve yazılı olarak belirtilmiştir.

Araştırmaya katılacağını bildirenlere, e-posta ile “google form” üzerinden soru formu gönderilmiştir ve cevaplamaları için belirli bir süre verilmiştir. Süre dolduğunda tekrar hatırlatılmıştır. Sürecin başında formu yanıtlayacağını belirtmesine rağmen yanıtlanmayanlara üçüncü defa hatırlatmada bulunulup belirli bir tarihe kadar cevap vermeleri için tekrar süre verilmiştir. Ardından, e-posta ile “google form” üzerinden alınan yanıtlar, “Microsoft Excel” ile düzenlenmiştir. İlgili formu cevaplayan her bir katılımcıya, kendi yanıtları e-posta ile tekrar gönderilmiştir. Konu ile ilgili varsa düzeltme ve/veya değiştirmeye yönelik görüşleri tekrar alınmıştır. Bazı katılımcıların soru formuna verdiği cevapları kendi istekleri doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Bazı katılımcılar ile süreç içinde tekrar görüşülmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamındaki problemin özelliğine uygun nitel veri analizi yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma problemi çerçevesinde saptanan temalar doğrultusunda, formda açık uçlu sorularla elde edilen verinin içerik analizi yapılmıştır. Daha objektif bir bakış açısı sunulabilmesi amacıyla, kapalı uçlu sorulardan toplanan nitel veri sayısallaştırılmıştır.

İçerik analizinde temel hedef, elde edilen veriyi açıklayabilen kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Verinin ortaya çıkan kavramlar doğrultusunda mantıklı bir şekilde düzenlenmesi, veriyi açıklayan temaların belirlenmesi gerekir. Nitel verinin nicelleştirilmesi, doküman incelemesi, görüşme ve gözlem ile toplanan yazılı verinin belirli aşamalardan geçirilip sayısallaştırılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Özetle, Türkiye’de AKTS Etiketini’ne sahip 31 üniversiteden 16 devlet ve 7 vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 23 üniversitenin Bologna Koordinatöründen soru formunun cevapları alınmıştır. Veri 2016 yılı içerisinde toplanmıştır. Formdaki “Evet/Hayır/Kısmen” kapalı uçlu sorularının yanıtları sayısallaştırılmıştır. Açık uçlu sorulardan elde edilen yanıtlarda içerik analizi kullanılmıştır.

BULGULAR ve YORUMLAR

Araştırmanın amacı, Bologna Süreci’nin AKTS, yeterlilikler çerçevesi, kalite güvencesi, istihdam edilebilirlik, uluslararasılaşma ve hareketlilik konularındaki uygulamalar ile Bologna Süreci’nin olumlu ve olumsuz yansımaları hakkında Avrupa Komisyonunca Türkiye’de AKTS Etiketini’yle ödüllendirilen üniversitelerin Bologna Eşgüdüm Komisyonu (BEK) Başkanlarının veya Bologna Koordinatörlerinin görüşlerini tespit etmektir. Bu sebeple, araştırmanın çalışma grubuna yarı yapılandırılmış soru formu gönderilmişti. Bologna Koordinatörlerinin (23) yanıtları, formdaki temalar sırasıyla göz önünde bulundurularak, nitel ve nicel analizleri sunulmaktadır.

1. Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi (AKTS)

Formun birinci bölümünde yer alan AKTS uygulamaları ile ilgili sorulara Bologna Koordinatörlerinin yanıtları aşağıda belirtilmektedir. Üniversitelerinde AKTS’nin amacına uygun olarak kullanılıp kullanılmadığına ilişkin olarak 9 devlet ve 6 vakıf üniversitesinin Bologna Koordinatörü evet; 7 devlet ve 1 vakıf üniversitesinin Bologna koordinatörü kısmen yanıtını vermiştir. Dolayısıyla, formdaki sorulara yanıt veren toplam 23 katılımcının yarısından fazlası (15), üniversitelerinde AKTS’nin amacına uygun olarak kullanıldığını belirtmiştir. Bazı Bologna Koordinatörleri, AKTS ile ilgili düzenlemeler bulunmasına rağmen iş yükü hesabının tam anlamıyla yapılamadığını, sorunlar yaşandığını, konunun özümsemediğini; iş yükü temelli kredi sistemi zorunlu olmasına rağmen, AKTS’yi kullanan yükseköğretim kurumlarının aynı zamanda arka planda yerel kredi sistemini de kullanmaya devam ettiğini belirtmiştir.

Bologna Koordinatörleri, formda yer alan üniversitelerinde kullanılan kredi sistemine ilişkin soruya, genel olarak, tüm düzeylerde AKTS kredisinin kullanıldığı; AKTS ile yerel kredinin birarada kullanıldığı ve bu kredilerin değişik amaçlarla uygulandığı yanıtını vermiştir. Bir AKTS kredisinin kaç saat öğrenci iş yüküne karşılık olduğu sorusu hakkında, 15 devlet ve 6 vakıf üniversitesinin Bologna Koordinatörü, 25-30 saat öğrenci iş yüküne karşılık geldiğini belirtmiştir. Bununla birlikte, 1 devlet üniversitesinin Bologna Koordinatörü, bir AKTS kredisinin sekiz saat öğrenci iş yüküne, 1 vakıf üniversitesinin Bologna Koordinatörü ortalama iki saate karşılık geldiğini belirtmiştir.

Üniversitelerinde, AKTS kredisinin öğrenme çıktıları ile ilişkilendirilme durumuna ilişkin soruya, Bologna Koordinatörlerinden, 14'ü devlet ve 5'i vakıf olmak üzere toplam 19'u evet yanıtı vermiştir. 2 devlet ve 2 vakıf üniversitesi temsilcisi ise kısmen yanıtı vermiştir. Dolayısıyla, araştırmaya katılan 23 Bologna Koordinatörünün büyük çoğunluğu (19) üniversitelerinde, AKTS kredisi'nin öğrenme çıktıları ile ilişkilendirildiğini ifade etmiştir. Bologna Koordinatörleri, üniversitelerinin internet sayfasında AKTS Bilgi Paketi'ni yayınlama durumu ile ilgili soruya, 14 devlet ve 7 vakıf üniversitesinden olmak üzere toplam 21'i evet; 2 devlet üniversitesi katılımcısı kısmen olarak yanıtlamıştır. Dolayısıyla, araştırmaya katılan 23 Bologna Koordinatörünün büyük çoğunluğu (21) AKTS Bilgi Paketi'ni tüm düzeylerde üniversiteleri internet sayfasında yayınladığını belirtmiştir. Türkiye'deki tüm üniversitelerde AKTS uygulamalarının sürdürülebilirliği ile ilgili soru hakkında Bologna Koordinatörlerinin bazıları öğretim üyelerinin daha ilgili olması gerektiği görüşünü belirtmiştir.

2. Yeterlilikler Çerçevesi

Formun ikinci bölümünde yer alan yeterlilikler çerçevesi uygulamaları ile ilgili sorulara Bologna Koordinatörlerinin yanıtları aşağıda belirtilmektedir. Üniversitelerindeki program yeterliliklerinin tanımlanma durumuna ilişkin soruya, Bologna Koordinatörlerinden 14 devlet ve 7 vakıf üniversitesi katılımcısı evet, 2 devlet üniversitesi katılımcısı kısmen yanıtı vermiştir. Dolayısıyla, 23 Bologna Koordinatörünün büyük çoğunluğu (21), üniversitelerinde tüm düzeylerdeki tüm programların yeterliliklerinin tanımlandığını belirtmiştir.

Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi'nde (TYYÇ) öngörülen yeterliliklerle üniversitelerindeki programların yeterlilikleri arasında bağ kurma durumu hakkında, Bologna Koordinatörlerinden 11 devlet ve 7 vakıf üniversitesi katılımcısı evet, 5 devlet üniversitesi katılımcısı kısmen yanıtı vermiştir. Dolayısıyla, 23 Bologna Koordinatörünün yarısından fazlası (18), TYYÇ'de öngörülen yeterliliklerle üniversitelerindeki programların yeterlilikleri arasında bağ kurulduğunu ifade etmiştir. Kısmen yanıtı veren devlet üniversitesi katılımcıları eksiklikler olduğunu, birimler arası birliktelik sağlanmadığını ifade etmiştir.

Bologna Koordinatörlerine, üniversitelerinde, ders öğrenme çıktıları ile program yeterlilikleri arasında bağ kurma durumu sorulmuştu. 14 devlet, 7 vakıf üniversitesi katılımcısı evet, 2 devlet üniversitesi katılımcısı kısmen yanıtı vermiştir. Dolayısıyla, 23 Bologna Koordinatörünün yaklaşık olarak tamamı (21), bu bağın kurulduğunu ifade etmiştir. Bir devlet üniversitesinin Bologna Koordinatörü, zorlama ile yapılan kâğıt üzerindeki bir işten nasıl bir hayır beklenebileceğini, formda verdiği yanıtlarda belirtmiştir.

Bologna Koordinatörlerine, üniversitelerindeki programlar kapsamında bulunan derslere ilişkin ders kataloğunun güncel olma durumu sorulmuştu. 14 devlet ve 7 vakıf üniversitesi katılımcısı evet, 2 devlet üniversitesi katılımcısı kısmen olarak yanıtlamıştır. Dolayısıyla, 23 Bologna Koordinatörünün yaklaşık olarak tamamı (21), ders kataloğunun güncel tutulduğunu belirtmiştir. Kısmen yanıtı veren katılımcılar, eğitim öğretim sistemine tam olarak entegrasyon sağlanamamasını gerekçe göstermiştir. Bir katılımcı ise ders kataloğu kavramının yerleşmesi için, ders koordinatörlüğüne ihtiyaç bulunduğunu ifade etmiştir.

Bologna Koordinatörlerine, TYYÇ ile ilgili uygulamalarının üniversiteleri internet sayfasında yayımlanma durumu sorulmuştu. 11 devlet, 7 vakıf üniversitesi katılımcısı evet, 4 devlet üniversitesi katılımcısı hayır, 1 devlet üniversitesi katılımcısı kısmen yanıtı vermiştir. Dolayısıyla, 23 Bologna Koordinatörünün büyük çoğunluğu (19), söz konusu uygulamaları üniversitelerinin internet sayfasında yayınladığını belirtmiştir.

Türkiye'deki tüm üniversitelerde TYYÇ uygulamalarının sürdürülebilirliği ile ilgili soru hakkında Bologna Koordinatörleri tarafından yükseköğretim kurumlarında farkındalık arttığı için sürdürülebilir olacağı ifade edilmektedir. Bu uygulamaların üniversitenin akademik ve idari personelinin yanısıra öğrencilerinin de bilmesinin sürdürülebilirliğe katkısı olacağı belirtilmektedir. Bazı katılımcılar,

TYYÇ uygulamalarının ne anlama geldiğini bilen akademisyenlerin sayısının araştırılmasını önermiştir. Ayrıca, Kalite Kurulu'nun belirleyeceği temel ilkelerin katkısı olacağı ifade edilmektedir.

3. Kalite Güvencesi

Formun üçüncü bölümünde yer alan kalite güvencesi uygulamaları ile ilgili sorulara Bologna Koordinatörlerinin yanıtları aşağıda belirtilmektedir. Bologna Koordinatörlerine, üniversitelerinde, kalite güvence sistemlerinin oluşturulması ve uygulanması ile ilgili çalışmalar sorulmuştu. 10 devlet ve 5 vakıf üniversitesi katılımcısı evet, 1 devlet üniversitesi katılımcısı hayır, 5 devlet ve 2 vakıf üniversitesi katılımcısı kısmen yanıtını vermiştir. Dolayısıyla, Bologna Koordinatörlerinin büyük çoğunluğu, üniversitelerinde bu yönde çalışmaların yapıldığını belirtmiştir. Ayrıca, kalite güvencesi sistemi ile ilgili çalışmaların sistemli ve sürdürülebilir olmadığı bazı koordinatörlere belirtilmiştir. Program akreditasyon çalışmaları konusunda, bazı programlar için tamamlandığı, bazı programlar için devam ettiği ifade edilmiştir. Bazı vakıf üniversitesi koordinatörleri, kalite komisyonları oluşturulduğunu, komisyon toplantıları yapıldığını belirtmiştir.

Bologna Koordinatörlerine, üniversitelerinde, kalite güvencesi faaliyetleri kapsamında, iç değerlendirme konusunda neler yapıldığı sorulmuştu. Bazı katılımcılar, iç değerlendirme çalışmalarının yapıldığını belirtmiştir. Bazı katılımcılar ise üniversitelerinde bu çalışmaların yapılmadığını ifade etmiştir. Vakıf üniversitelerinin hepsi bu kapsamda faaliyetler yürüttüğünü belirtmektedir.

Bologna Koordinatörlerine, üniversitelerinin bir dış değerlendirme sürecinden geçip geçmediği sorulmuştur. 8 devlet, 2 vakıf üniversitesi katılımcısı evet; 2 devlet, 1 vakıf üniversitesi katılımcısı hayır; 6 devlet, 4 vakıf üniversitesi katılımcısı kısmen yanıtını vermiştir. Dolayısıyla araştırma sorularına yanıt veren 23 üniversitenin koordinatörünün yarısından azı (10), üniversitelerinin dış değerlendirme sürecinden geçtiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte, yükseköğretim kurumlarının dış değerlendirme kapsamında faaliyetler gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Yanıtlara göre, dış değerlendirmeler ulusal (FEDEK, MÜDEK, MİAK vb.) ve uluslararası (EFQM, EUA vb.) akreditasyon kurumlarınca yapılmaktadır. Vakıf üniversitelerinde genel olarak program akreditasyonlarının gerçekleştirildiği ve bu yönde çalışmaların devam ettiği; dış değerlendirme ile ilgili bazı üniversitelerde başlangıç düzeyinde çalışmaların yapıldığı anlaşılmaktadır.

Bologna Koordinatörlerine, Türkiye'deki tüm üniversitelerde, kalite güvencesi ve akreditasyon çalışmalarının sürdürülebilirliği sorulmuştu. Bunun için Kalite Kurulu'nun kurulduğu, bu kurulun koordinesi ve zorlayıcı etkisi sonucunda faaliyetlerin hareketlenebileceği; Kalite Kurulu'nun belirleyeceği temel ilkelerin bu anlamda yönlendirici olacağı belirtilmektedir. Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının kalite güvencesi konusunda alacağı tedbirlerin ve yürüteceği çalışmaların, küresel pazarda rekabete katkısı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, iş piyasasında aranan niteliklere sahip ve akademik seviye olarak yüksek mezun yetiştirmede, bilimsel araştırmaların sayısı ve niteliğini artırmada katkısı olacağı düşünülmektedir. Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu'nda akredite programların belirtilmesinin, kamuoyunda konu ile ilgili yapılan açıklamaların sistemin sürdürülebilir olacağını kanıtı olarak ifade edilmektedir. Akreditasyon kavramı ile ilgili bilinçlenmeyle birlikte hem öğrencilerin hem de ailelerin akredite programlara olan talebinin artacağı ifade edilmiştir.

4. İstihdam Edilebilirlik

Formun dördüncü bölümünde, Bologna Koordinatörlerine, üniversitelerinde mezunların istihdamını artırma ile ilgili faaliyetleri sorulmuştu. Kariyer günleri düzenlenerek öğrencilerin ve işverenlerin bir araya gelme imkanının sağlandığı ifade edilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu, mezun istihdamını artırma çalışmalarının yapıldığını belirtmiştir. Stajların daha verimli olması için üniversiteler ve sanayi odaları arasında işbirliği yapılmıştır. Kariyer merkezleri kurulmuş, üniversite-sanayi işbirliği ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Bazı katılımcılar, mezun takip sisteminin oluşturulmadığını belirtmiştir. Vakıf üniversitelerinin bu konuya önem verdiği, daha fazla çalışma yürüttüğü; bu üniversitelerin tamamında kariyer merkezlerinin bulunduğu ve faaliyette olduğu; sanayi ile işbirlikleri yaptığı, işverenlerin beklediği niteliklerle ilgili çalışmalar yürüttüğü anlaşılmaktadır.

Bologna Koordinatörlerine, Bologna Süreci uygulamalarının, üniversite mezunlarının istihdamını nasıl etkileyebileceği sorulmuştu. Uluslararasılaşma ve değişim programları ile eğitim kalitesinde yeni fırsatlar yaratılabileceği; mezunların alanlarındaki yeterlilik düzeylerinin belli bir standardın üzerinde tutulmasına ilişkin yapılan faaliyetlerin istihdam edilebilirliği artırdığı belirtilmiştir. Tüm bu çalışmaların rekabet ortamına uyum açısından da kolaylaştırıcı olabileceği; öğrencilerin, ulusal ve uluslararası hareketlilikten faydalandığında daha kolay iş bulabildiği ifade edilmiştir. Yabancı dil becerisi, çok kültürlü ortam gibi hareketlilik kazanımları, iş dünyasının aradığı bazı yetkinlikleri öğrencilerin kazanmalarını sağlamıştır. Bazı katılımcılar tarafından, Bologna Süreci uygulamalarının yararının üniversiteler ve akademik personel tarafından tam olarak anlaşılamadığı belirtilmiştir. Diğer taraftan, Türkiye'nin genç nüfusunun diğer Avrupa ülkelerinin nüfusundan genç olması, yurt içi istihdamdan daha fazla olarak Avrupa'da ve diğer ülkelerde iş bulma olanağı yaratacağı düşünülmektedir. Mezunlara, diplomaları ile birlikte verilen diploma eki iş bulma olasılığını artırmaktadır. Müfredatı güncelleme ve ilgili sektörler dikkate alınarak müfredat belirleme, istihdamın kalitesini artırmanın yanısıra verimlilik artışına da sebep olacaktır. Bologna kriterleri dikkatli bir şekilde izlenip değerleri samimiyetle içselleştirildiğinde, mezunların istihdamının zamanla olumlu yönde etkileneceği, ancak çoğu yerde değerlerin içselleştirilmediği ifade edilmiştir.

5. Uluslararasılaşma ve Hareketlilik

Formun beşinci bölümünde uluslararasılaşma ve hareketlilik uygulamaları ile ilgili sorular bulunmaktadır. Bologna Koordinatörlerine, üniversitelerindeki öğrencilerin uluslararası değişim programlarından faydalanma düzeyi sorulmuştur. Öğrencilerin bu programlardan farklı düzeylerde yararlandığı belirtilmiştir. Hareketliliğin artarak devam ettiği, üniversitelere bu konuda tahsis edilen bütçenin artırılması durumunda daha fazla öğrencinin değişim programlarından faydalanabileceği; giden öğrencinin yeterli düzeyde olduğu, ancak gelen öğrencinin yetersiz düzeyde olduğu ifade edilmiştir. Öğretim dili Türkçe olan bir üniversitenin öğrencilerinin hangi düzeyde dil yeterliliğiyle başka bir ülkede akademik başarı elde edebileceği veya yabancı dilde dersi olmayan bir üniversitede gelen yabancıya başka bir dilde dersin nasıl açılacağı sorusu yöneltmiştir.

Bologna Koordinatörlerine, üniversitelerindeki akademik personelin uluslararası değişim programlarından faydalanma düzeyi sorulmuştur. Katılımcılar tarafından yararlanma oranının yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Yükseköğretim kurumlarına tahsis edilen bütçenin akademik ve idari personel hareketliliğinde azalmasının değişim oranlarının düşmesine sebep olduğu; ayrıca, dil sorunu nedeniyle, idari personelin, yeterli seviyede faydalanamadığı belirtilmiştir.

Bologna Koordinatörlerine, Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında uluslararasılaşmanın ve hareketliliğin gelecekteki durumu sorulmuştur. Üniversite evrenselliğinin bir gereğinin akademik dolaşım olduğu, bu sebeple, üniversiteler için öğrenci ve öğretim elemanı değişiminin önemli ve gerekli olduğu belirtilmiştir. Hareketlilik ile ilgili faaliyetlerin yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma süreçlerine, ayrıca çoğu öğrencinin sosyal ve akademik gelişimine katkı sağladığı; Türkiye'nin bölgede özellikle Ortadoğu, Afrika ve bazı Asya ülkeleri için cazibe merkezi haline geldiği, bu çerçevede yabancı öğrencilere burs verildiği, ayrıca Avrupa Birliği programlarındaki artış eğilimi ve dolayısıyla kazanılan tecrübenin gelecek vadettiği belirtilmektedir. Bu süreçlere ilişkin farkındalığı olan yetkililerin varlığının önemli olduğu ifade edilmiştir. Yabancı dil yeterlilikleri artırılırsa ve bütçe iyileştirilirse, gelecekte bu konunun güçleneceği; Bologna Süreci ya da başka bir ad altında yürütülecek süreçlere ihtiyaç duyulduğu, yükseköğretim kurumlarındaki standartların gelişmesine yardımcı olduğu katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Ayrıca, uluslararası öğrenci kazanmak için yapılan çoğu çalışmada vakıf üniversitelerinin öne çıktığı; uluslararasılaşmanın bir ihtiyaç olduğunu vakıf üniversitelerinin daha iyi anladığı, devlet üniversitelerinde bu konunun tam olarak anlaşılamadığı düşünülmektedir. Uluslararasılaşmanın ve hareketliliğin, eğitimin kalitesinin yükseltilmesine faydası bulunduğu; uluslararası işbirliği olanaklarının yaratılmasında önemli bir fırsat olduğu ifade edilmiştir.

6. Bologna Süreci'ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar

Formun altıncı ve son bölümünde Bologna Süreci ile ilgili yaklaşımlar ve yeni politikalar hakkında sorular bulunmaktadır. Bologna Koordinatörlerine, Bologna Süreci uygulamalarının eğitime olumlu

katkıları sorulmuştur. Katılımcıların yaklaşık olarak tamamı eğitimin niteliği üzerinde olumlu yansımaları bulunduğunu ifade etmiştir. Bir devlet üniversitesinin koordinatörü değişim programları haricinde sürecin olumsuz yanları bulunduğunu belirtmiştir. Bologna Koordinatörlerinin olumlu olarak bildirdiği yansımalar şu şekildedir: Diploma eki etiketi ve AKTS etiketi gibi araçların yabancı bir ülkeden öğrencilerin daha kolay kabul almasını sağlaması, öğrenci merkezli eğitim, öğrencinin haklarının tanınması, ders yüklerinin ve içeriklerinin belli olması, öğrencide farkındalık oluşturması, sosyal boyuta önem veren ve uygulayan bireyler yetişmesi, eğitimi planlaması, kurumun tanınırlığının artması, farklı üniversiteler ile daha kolay işbirliği tesis edilmesi, ölçülebilirliğin artması, iç ve dış değerlendirme süreçleri, az gelişmiş veya yeni kurulmuş yükseköğretim kurumlarındaki öğretimin standartlarının artırılmasına katkı sağlaması, eğitimin yerellikten kurtulması, eğitimi piyasa ile ilişkilendirmesi, bilgiye erişimin desteklenmesi, statikten dinamik bir yapıya geçiş sağlanması, daha aktif bir danışmanlık sistemi, dersler arası eşgüdüm, sürekli iyileştirme ile müfredatı geliştirmeye zemin oluşturması ve böylece süreç ve ürün kalitesini iyileştirmedir.

Bologna Koordinatörlerine, Bologna Süreci uygulamalarının, idari ve akademik süreçler açısından, Türkiye'deki üniversitelere varsa olumsuz etkileri sorulmuştur. 5 devlet ve 2 vakıf üniversitesi katılımcısı olumsuz görüşü bulunmadığını belirtmiştir. Olumsuz etkiler konusunda yapılan açıklamalar şu şekildedir: Gerekliliğinin ve öneminin benimsenememesi, çalışmalarda süreklilik olmaması, yanlış algı, sürece ilişkin uygulamaların fazla iş yükü olarak değerlendirilmesi, yükseköğretim kurumlarında kalite süreçlerinin benimsenmemesi, bilinç eksikliği, bürokrasi oluşturması, eski geleneklerden kolay bir biçimde ayrılınamaması, internet tabanlı sistemlerin tüm süreçlerde kullanılmaması, zorlama ile yapıldığı için verim alınamaması, bu süreci yürütenlerin eleştiriye maruz kalması, idari yapıların sistemi tam olarak anlamadığı için akademik bir süreç olarak değerlendirilmesi ve bu sebeple özümsemenin yavaşlaması, Türk yükseköğretim sistemine kültürel değerler açısından uygun olmadığından sıkıntılar yaşanmasıdır. Ayrıca, beş-on yıl sonra tek tip eğitimin yaratıcılık açısından olumsuzluk doğurabileceği belirtilerek, seçmeli ders çeşitliliğinin şimdiden artırılması önerilmiştir. Bir devlet üniversitesi koordinatörü tarafından, söz konusu önemli iş için üniversitelerde bir daire başkanlığının oluşturulabileceği önerilmiş, uygun olup olmayacağını tartışılabileceği ifade edilmiştir.

Bologna Koordinatörlerine, Türkiye'deki tüm üniversitelerde Bologna araçlarının kullanılmasının, yükseköğretim sistemimiz açısından varsa yararı sorulmuştur. Biri haricinde devlet üniversiteleri koordinatörlerinin tamamı, Bologna araçlarının faydalı olduğunu ifade etmiştir. Bir devlet üniversitesi katılımcısı, AKTS sisteminin bir faydası olmadığını, önceden de kredili sistem ile her şeyin yapılabildiğini belirtmiştir. Vakıf yükseköğretim kurumlarının katılımcılarının tamamı, yükseköğretim sistemimizde Bologna araçları kullanılmasını faydalı olarak değerlendirmiştir. Konuya ilişkin açıklamalar şu şekildedir: Eğitim süreçlerinin gelişmesi için ihtiyaç bulunmaktadır. Şeffaflık ve kalite konularının gündeme gelebilmesi ve üzerinde çalışılabilmesi halinde faydalıdır. Öğrencilerin ve akademik personelin hareketliliğine katkı sağlamaktadır. Kurumlar arası transferi kolaylaştıran bir rolü vardır. Diplomaların tanınırlığını artırmaktadır. Yeni kurulan ve gelişmemiş üniversitelere bir yol haritası sunmaktadır. Dünyada yarışabilmek ve gerçek anlamda çaba gösteren öğrencilere fırsat yaratabilmek için yararlıdır. Öğrenci merkezli bir anlayışın hâkim olmasını sağlamaktadır. Sürekli iyileştirme ile müfredat geliştirmeye zemin oluşturmaktadır, dolayısıyla süreç ve ürün kalitesi iyileşmektedir. Yükseköğretim kurumlarına bir standartlaşma ve yapılan her işlemi kayıt altına alma becerisi kazandırmaktadır. Bir vakıf üniversitesi koordinatörü, bu araçların kullanılmasının faydalı olduğunu belirtmiştir, ancak tüm üniversitelerde bu araçların kullanılmadığını, kullananlarında samimi olmadığını ifade etmiştir. Bir kültür değişimi yaşanırsa, uzun erimde faydalarının görülebileceği değerlendirilmektedir.

Soru formu ile Bologna Koordinatörlerine yöneltilen son soruda, yükseköğretimde yeni politikalar geliştirmeye ihtiyaç olup olmadığı sorulmuştu. Devlet üniversiteleri koordinatörleri, mevcut politikaların gözden geçirilmesini, yeni politikaların geliştirilmesini ve böylece sistemin canlı tutulmasını önermiştir. Soruya ilişkin açıklamaları şu şekildedir: Bologna Süreci, kalitenin artırılması, sürekli gelişme ve hayat boyu öğrenme vb. yenilikçi bir yapılanma gerektirmektedir. Adına Bologna denilen fakat bir kalite çalışması olduğunu çoğunluğun anlamadığı bu sistemin yeniden ele alınması,

üniversitelerin çalışmaları kendileri, öğrencileri, paydaşları için yapmaları gerektiği konusunda ikna edilmesi gerekmektedir. Bologna Süreci'nin amaçlarına uygun bir şekilde uygulanabilmesi, süreç daha etkin kontrol edildiğinde olumlu sonuçlara ulaşılacağı düşünülmektedir.

Yabancı ülkelerdeki üniversitelerde çok normal ilerleyen bazı süreçlerin çalışmalarına Türkiye'de başlanmadığı belirtilerek, kesinlikle yeni politikalar geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Büyük şehirlerin dışındaki üniversitelerden iyi uygulama örnekleri seçilmelidir ve ödüllendirilmelidir. Anadolu'da bulunan yükseköğretim kurumları örnek gösterilmeli ve sisteme destek verilmelidir. Makro siyasi yaklaşımların yerine pedagojik katkı düzeyinin ele alınması gerektiği belirtilmektedir. Dış değerlendirme ile akreditasyonda açılımlar yapılması önerilmektedir.

Biri dışında tüm vakıf üniversitesi koordinatörleri, yeni politikalar geliştirilmesini veya mevcut politikaların iyileştirilmesini önermiştir. Bir vakıf üniversitesi katılımcısı, Bologna Süreci'nin her soruna çözüm getiren bir sihirbaz olmadığını dile getirilmiştir. Vakıf üniversiteleri katılımcılarının soruya ilişkin diğer açıklamaları şu şekildedir: Bologna Süreci dinamik olduğu için geri beslemeler ile iyileştirme yapmanın mümkün olabileceği belirtilmiştir. Yeni politikalar geliştirmek yerine, mevcut sistemde gerekli görülen konularda iyileştirme yapılması daha uygun değerlendirilmektedir. Yeni sistemlerin, büyük çaptaki değişikliklerin, üniversitelerde yorgunluğa ve enerji kaybına yol açacağı düşünülmektedir. Sadece yükseköğretim alanında değil tüm eğitim süreçlerinde dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak açık bir vizyonla yeni politikalar üretilmesinin gerektiği ifade edilmektedir.

Bologna Süreci'nin, çoğu yükseköğretim kurumu tarafından, Yükseköğretim Kurulu'nun isteği doğrultusunda yapılması gerekli, yapıldığında ise karşısına artı konulan bir madde olarak anlaşıldığı belirtilmiştir. Bologna araçlarının öneminin daha fazla anlaşılması ve sürecin tabana yayılması amacıyla politikalar geliştirilmesine ihtiyaç olduğu ifade edilmektedir.

TARTIŞMA / SONUÇ ve ÖNERİLER

1998'de Sorbonne Bildirgesi'yle temeli oluşturulan, Bologna Bildirgesi'yle 1999'da resmîyet kazanan Bologna Süreci'nin amacı Avrupa Yükseköğretim Alanı yaratmaktır. Bu hedef çerçevesinde ülkeler sürece üye olmuştur ve dinamik bir şekilde ilerleyen bu uluslararası işbirliğinde günümüzde 49 ülke bulunmaktadır. Türkiye'nin 2001 yılında üye olduğu Bologna Süreci yirmiiki yıldır devam etmektedir. Her yeni bildirme ile yükseköğretim alanına yeni hedefler eklenmektedir. Sürece üye ülkeler söz konusu reformları ülkelerinde gerçekleştireceklerini ve yükseköğretim sistemlerini geliştireceklerini taahhüt etmektedir. Yükseköğretim ile ilgili tüm bu çalışmalar, ülkelerin yükseköğretim sistemlerinin karşılaştırılabilir, tanınır ve şeffaf olmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca, bu reform çalışmaları öğrencilerin ve öğretim elemanlarının hareketliliğini artırarak uluslararasılaşmada etkili olmaktadır.

Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda yer alan ülkeler Bologna Süreci'nde belirlenen hedefler kapsamındaki çalışmalarında, yükseköğretim sistemlerinin gelişmesi için belirlenen her bir amacın uygulama boyutunda farklı düzeylerde bulunmaktadır. Türkiye'de ise üniversitelerin, yükseköğretim otoritelerinin ve ilgili paydaşların çabalarıyla, süreçteki temalar ile ilgili reformlar gerçekleştirilmiştir ve gerçekleştirilmeye devam etmektedir.

Bu araştırmanın amacı doğrultusunda, Türkiye'de, Avrupa Komisyonu tarafından AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversitelerin Bologna Eşgüdüm Komisyonu Başkanlarının veya Kurum Bologna Koordinatörlerinin, Bologna Süreci'nin AKTS, yeterlilikler çerçevesi, kalite güvencesi, istihdam edilebilirlik, uluslararasılaşma ve hareketlilik konuları ile ilgili uygulamalar hakkında görüşlerini tespit etmek için katılımcılara yanıtlamaları için soru formu sunulmuştu. Araştırmanın bulguları, sürece ilişkin bazı eleştiriler olmasına rağmen, bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Bologna Süreci kapsamındaki uygulamaların, yükseköğretim sisteminin gelişmesine aracı olduğunu ortaya koymaktadır. Türk Yükseköğretim Sistemi'nin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgularla şu sonuçlara ulaşılabilir.

Türk yükseköğretim kurumlarında, öğrenci iş yüküne dayalı kredi uygulaması 6111 sayılı Kanun kapsamında zorunlu olmuştur. Üniversiteler tarafından AKTS kredi sisteminin içselleştirilmesi ve AKTS hesaplamalarının amacına uygun bir şekilde doğru yapılması sistemin etkili ve verimli işlemesi açısından önemlidir. Ayrıca, AKTS Bilgi Paketi'nin üniversitelerin internet sayfasında görünür ve kolay bulunabilir olması gerekmektedir. Diğer taraftan, ulusal yeterlilikler çerçevesi ile ilgili çalışmaların sürdürülebilirliği için üniversite üst yönetimlerinin süreci sahiplenmesi gerekmektedir. Bir izleme mekanizması oluşturulursa, üniversiteler konuyu tamamlanması gereken bir görev olarak düşünebilecektir.

Yükseköğretimde kalite güvencesinde son yıllardaki güncel gelişmeler ilgili paydaşlarca olumlu değerlendirilmektedir ve bu alandaki iyileştirmeye yönelik çalışmaların devamının beklendiği anlaşılmaktadır. Örneğin; Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu'nda akredite programların yer almasının üniversitelerde rekabete yol açtığı belirtilmektedir. Ayrıca, Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği'nin ve bu yönetmelik çerçevesinde oluşturulan Yükseköğretim Kalite Kurulu'nun, yükseköğretimde kalite güvencesi alanında sürdürülebilir çalışmalar yapılacağını göstermektedir. Dolayısıyla, kalite güvencesi ile ilgili çalışmalar sistematik bir hale dönüştürülerek eğitimde kalitenin artmasına etkisi olacağı düşünülmektedir.

İstihdam edilebilirlik konusunda yükseköğretim kurumlarının gerçekleştirdiği faaliyetlerin aynı motivasyonda ve düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır. Üniversiteler istihdam edilebilir mezunlar yetiştirmeyi hedeflemelerine rağmen konunun taraflarca içselleştirilmediği vurgulanmıştır. Özer, Gür ve Küçükkan (2011), yükseköğretim kurumlarının, programlarının kalitesini artırmak amacıyla mezunlarını izlemesi, ilgili sektörün tecrübelilerinden eğitim süresince yararlanılması gerektiğini ifade etmektedir. Erkal (2011), istihdam-egitim ilişkisinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Yükseköğretimde uluslararasılaşma ve hareketlilik konusunda, üniversitelerde öğrenci ve öğretim elemanı değişiminin artırılmasının yararları dikkate alınarak, bütçenin iyileştirilmesine ve yabancı dil yeterliliklerinin artırılmasına vurgu yapılmaktadır. Bununla birlikte, hareketliliği, uluslararasılaşmayı, tanınmayı kolaylaştıran ve şeffaflığı artıran Bologna araçları yeterlilikler çerçeveleri, AKTS ve Diploma Eki'dir. Söz konusu araçların kullanılması yükseköğretime katkı sağlayacaktır. Arslan ve Bahadır (2007), Bologna Süreci ile öğrenci ve akademik personel hareketliliğinin sağlanmasının, buna bağlı olarak yükseköğretime dinamizm getirilmesinin amaçlandığını belirtmektedir. Türkiye'deki eğitim sisteminin bu dinamizme dahil olabilmesi için süreç tarafından öngörülen faaliyetlerin yerine getirilmesinin önemli olduğunu ifade eder.

Bologna Süreci'ne ilişkin yaklaşımlar ve yeni politikalar konusunda, sürecin Türkiye'deki yükseköğretim sistemine olumlu yansımaları olduğu ile mevcut politikaların iyileştirilmesi ve/veya yeni politikaların geliştirilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Bologna Süreci'nin olumlu yansımaları konusunda şu hususlar öne çıkmaktadır: Diploma Eki ve AKTS kullanılması; öğrenci merkezli eğitim; ders yüklerinin ve içeriklerinin belli olması; diplomaların ve kurumun tanınırlığının artması; farklı üniversiteler ile daha kolay işbirliği yapılabilmesi; ölçülebilirliğin artması; eğitimin piyasa ile ilişkilendirilmesi; eğitimin yerellikten kurtulması; bilgiye erişimin desteklenmesi; dinamik bir yapıya geçişin sağlanması; daha aktif bir danışmanlık sistemi; sürekli iyileştirme ile müfredatı geliştirmeye zemin oluşturması; öğrencilerin ve akademik personelin hareketliliğine katkı sağlaması; kurumlar arası transferi kolaylaştırması; yeni kurulan ve gelişmemiş üniversitelere bir yol haritası sunmasıdır. Dünyada yarışabilmek ve gerçek anlamda çaba gösteren öğrencilere fırsat yaratabilmek amacıyla yararlı olduğu ifade edilmektedir. Kıyıcı (2012), sürecin etkileri uzun vadede ortaya çıkacağı için başarı veya başarısızlığı önceden tahmin etmenin zor olduğunu belirtmiştir. Yükseköğretim sistemi açısından sürecin bir fırsat olduğu; paydaşların katkısı, yeterli bir zaman, işbirliği, yasal reformların içselleştirilmesi vb. konuların sürecin gelecekteki başarısında etkili olduğu ifade edilmiştir.

Aynı zamanda araştırmanın sonuçlarına göre süreçle ilgili çeşitli eleştiriler de bulunmaktadır. Bu eleştiriler, aşırı iş yükü, gereksiz raporlama ve dokümantasyon gibi konularda bürokratik süreçlere yol açması; çalışmalarda sürekliliğin olmaması; sürecin merkezi empoze edilmesi; üniversitenin özerkliğine müdahale algısı; akademik ve idari yapıların sürece olan inançsızlığı; konuyu bilen

akademisyen ve yönetici eksikliği sebebiyle tekrarlar yapılmasıdır. Benzer şekilde Çelik (2014), Bologna Süreci kapsamında yürütülen çalışmaları eleştirel bir bakışla incelemiştir. Sürecin yükseköğretim kurumlarını tek tipleştirdiğini ve hiyerarşik hale dönüştürdüğünü belirtmektedir.

Araştırmanın bulguları ve sonuçları dikkate alınarak geliştirilen öneriler şu şekildedir. Bologna Süreci'ndeki hareketlilik, kalite güvencesi, istihdam edilebilirlik, yeterlilikler vb. konuların birbirinden ayrı değerlendirilmemesi gerekmektedir. Her bir alanda yapılan iyileştirme, diğer alanı da geliştirmektedir, dolayısıyla yükseköğretimde kalitenin artmasına sebep olmaktadır. Yükseköğretimde yapılan tüm reform çalışmaları, öğrencilere, akademisyenlere, mezunlara, iş piyasasına, tüm ilgili paydaşlara, ülkeye fayda sağlamaktadır. Öncelikle yükseköğretim sistemi ve yükseköğretimin yapısıyla ilgili karar verenler olmak üzere, yükseköğretim kurumlarının ve yükseköğretim paydaşlarının, yükseköğretime ilişkin reform çalışmalarını süreçleri içselleştirerek gerçekleştirmesi gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Arslan, M.M .& Bahadır, H. (2007). Bologna süreci ve Türkiye. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 222-229.
- Bologna Declaration (1999). European higher education area and Bologna process. http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/1999_Bologna_Declaration_English_553028.pdf. Erişim tarihi: 22.08.2020
- Berlin Communique (2003). European higher education area and Bologna process. http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/2003_Berlin_Communique_English_577284.pdf. Erişim tarihi: 22.08.2020
- Clarke, M. (2015). *The bologna process under threat*. Erişim tarihi: 10.05.2020 https://ossuu.com/educationinternational/docs/leaflet_bologna_process.
- Creswell, John W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*, (Ed.) Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir, Siyasal Yayın Dağıtım, Ankara.
- Çelik, Z. (2014). Avrupa yükseköğretim sistemi üzerine Bologna sürecinin etkileri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(2), 100-105.
- Erdoğan, A. (2014). Türkiye'de yükseköğretimin gündemi için politika önerisi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 4(1), 1-17.
- Erkal, M. E. (2011). Türk yükseköğretiminin bazı sorunları: tesbit ve teklifler. *Sosyoloji Konferansları*, 42, 117-128.
- European Commission, (2013). *ECTS Label-DS Label: Guidelines for Applicants 2013*.
- European Commission, (2015). ECTS Users' Guide: 2015, Erasmus+, Luxembourg: Publications Office of the European Union. https://ec.europa.eu/education/ects/users-guide/docs/ects-users-guide_en.pdf. Erişim tarihi: 06.09.2020.
- European Commission Education and Trainig (European Commission). (2020). https://ec.europa.eu/education/policies/higher-education/bologna-process-and-european-higher-education-area_en.pdf. Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2020.
- European Higher Education Area and Bologna Process (EHEA). (2020) <http://www.ehea.info/>
- Günay, D. (2012). Yükseköğretimde öğrenme kazanımlarına dayanan kalite güvence sistemi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 13-21.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. 26. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Kıyıcı, G. Ö. (2012). Bologna süreci: yükseköğretim sistemi için bir fırsat mı yoksa bir tehdit mi?. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Özer, M., Gür, B. S. & Küçükcan, T. (2011). Kalite güvencesi: Türkiye yükseköğretimi için stratejik tercihler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(2), 59-65.
- Sağlamer, G. (2012). Belirsizlik ortamında yükseköğretim nasıl yapılandırılmalı? *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 39-45.

Süngü, H. (2009). Türkiye’de eğitim fakültesi öğretim elemanları ile üniversite uzmanlarının Avrupa yükseköğretim alanının oluşturulmasına ilişkin görüşleri. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

YÖK (Yükseköğretim Kurulu), (2008). Bologna Eşgüdüm Komisyonu (BEK)- Çalışma ilkeleri. https://uluslararası.yok.gov.tr/Documents/Uluslararasılasma/BEK_calisma_ilkeleri.pdf.

Erişim Tarihi: 10.04.2020.

YÖK (Yükseköğretim Kurulu), (2010), Yükseköğretimde Yeniden Yapılanma: 66 Soruda Bologna Süreci Uygulamaları.

http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/yuksekogretimde_yeniden_yapilanma_66_soruda_bologna_2010.pdf/f3ec7784-e89d-4ee0-ad39-9f74532cd1dc.

Erişim Tarihi:10.04.2020.

TURQUAS, (2016). <https://turquas.yok.gov.tr/>. Erişim tarihi: 10 Mart 2020.

Extended Abstract

Bologna Process was launched in 1999 with the aim of creating a European Higher Education Area. The process is still progressing nowadays with the participation of 49 member states. The goal of this reform movement is to form a comparable, compatible and transparent higher education system in Bologna Process member countries. There are also important Bologna tools such as ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System), diploma supplement and qualifications frameworks. These tools facilitate recognition and mobility, they provide transparency. On the other hand, Turkey has been the member of the process since 2001. Studies on ECTS, diploma supplement, qualifications frameworks, social dimension, quality assurance, recognition, employability, student centred learning, internationalization, mobility, etc. are still being improved in Turkish higher education institutions. 31 Turkish universities have been awarded the ECTS Label by the European Commission. That’s why, it is perceived that these higher education institutions are more experienced in Bologna Process implementations. The purpose of the research is to determine the perspectives of Bologna Coordination Committee Heads (Vice Rectors) or Bologna Coordinators of universities holding ECTS Label about Bologna Process implementations (ECTS, qualifications frameworks, quality assurance, employability, internationalization and mobility) in Turkey. Considering also the participative role of the researcher, this research is designed as qualitative research. The scope of research composes of the higher education institutions holding the ECTS Label in Turkey (31) between 2010 and 2013. The information collection form was created for research data. The form was created by doing literature review and receiving experts’ opinions. The form with 6 sections consists of 25 closed/open-ended questions and was applied to the Bologna Coordination Committee heads or Bologna Coordinators of higher education institutions within the scope of the research. The sections of the forms are as follows: “ECTS”, “qualifications frameworks”, “quality assurance”, “employability”, “internationalization and mobility”, “new policies and approaches regarding Bologna Process”. The research data were analyzed with content analysis because the data are mainly qualitative, after it was reported. Quantitative data was summarized by frequency distribution. The main findings of the research are as follows: ECTS was not calculated consciously in some higher education institutions. ECTS implementations were not internalized by universities. If there is a monitoring system in practices of national qualifications frameworks for higher education in Turkey, this will contribute to sustainability. Announcing accredited programs in higher education programmes and quotas guide created a competition between universities. Higher Education Quality Assurance Regulation and accordingly Turkish Higher Education Quality Council proved that there will be sustainable studies in quality assurance. Apart from these, participants of the research state that they are working on increasing their graduates’ employability. For instance, higher education institutions conduct career days in order to bring together students and employers. Universities are cooperating with chambers of industry to improve internship facilities. Some universities state that graduate monitoring system was not created. So, universities’ work on employability is not on equal motivation and level. Regarding mobility studies of universities, it is emphasized that generally the number of outgoing students is more than the number of incoming students. Considering the benefits of enhancing exchange of students and academic personnel, both the budget and foreign language qualifications should be

increased. It is therefore thought that there will be a balance between the numbers of outgoing and incoming students. Most participants of the research indicate that there are advantages and disadvantages of the Bologna Process. In other words, Bologna Process has positive aspects. ECTS, diploma supplement and qualifications frameworks are important Bologna tools in terms of recognition, mobility and transparency. Student centred learning is also a crucial approach to education. Topics and facilities in the process are a guide for newly established or underdeveloped universities. It is assessed that the process is an opportunity for competition between universities. It facilitates cooperation. As a whole, it contributes to the improvement of quality in higher education. However, it is thought that the process has negative aspects as well. Bureaucracy increases due to unnecessary reporting, overwork, and documentation. There are problems in sustainability of some topics such as ECTS, national qualification frameworks, etc. That is why a monitoring system has a vital role. Some participants express that imposing centrally creates negativity. In addition, lack of information about the field causes repetition in higher education institutions. Lastly, according to the participants of the research, new policies in higher education should be developed or current policies in higher education should be improved. Briefly, according to the findings of the research, most of the higher education institutions holding the ECTS label in Turkey project that Bologna Process implementations improve higher education system and higher education institutions. Rather than imposing centrally, higher education institutions need to internalize the tools and the process.